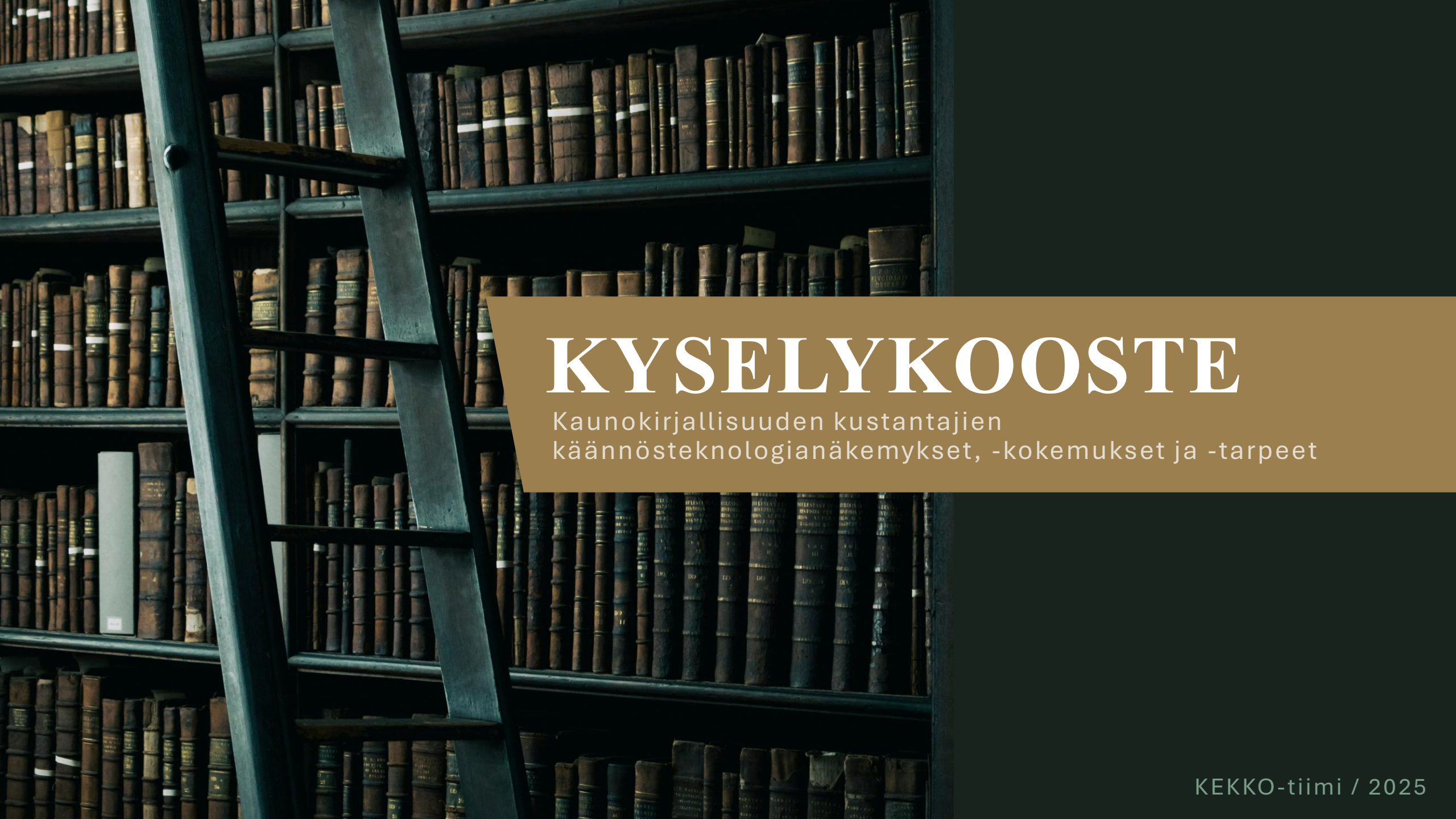

KYSELYKOOSTE

Kaunokirjallisuuden kustantajien
käännösteknologianäkemykset, -kokemukset ja -tarpeet

TAVOITTEET

Suomalaisille kustantajille* suunnattu kysely toteutettiin osana Turun yliopiston *Kertova teksti, kääntäjä ja kone* eli KEKKO-hanketta (Suomen Akatemian rahoittama, vastuullinen johtaja Kristiina Taivalkoski-Shilov)

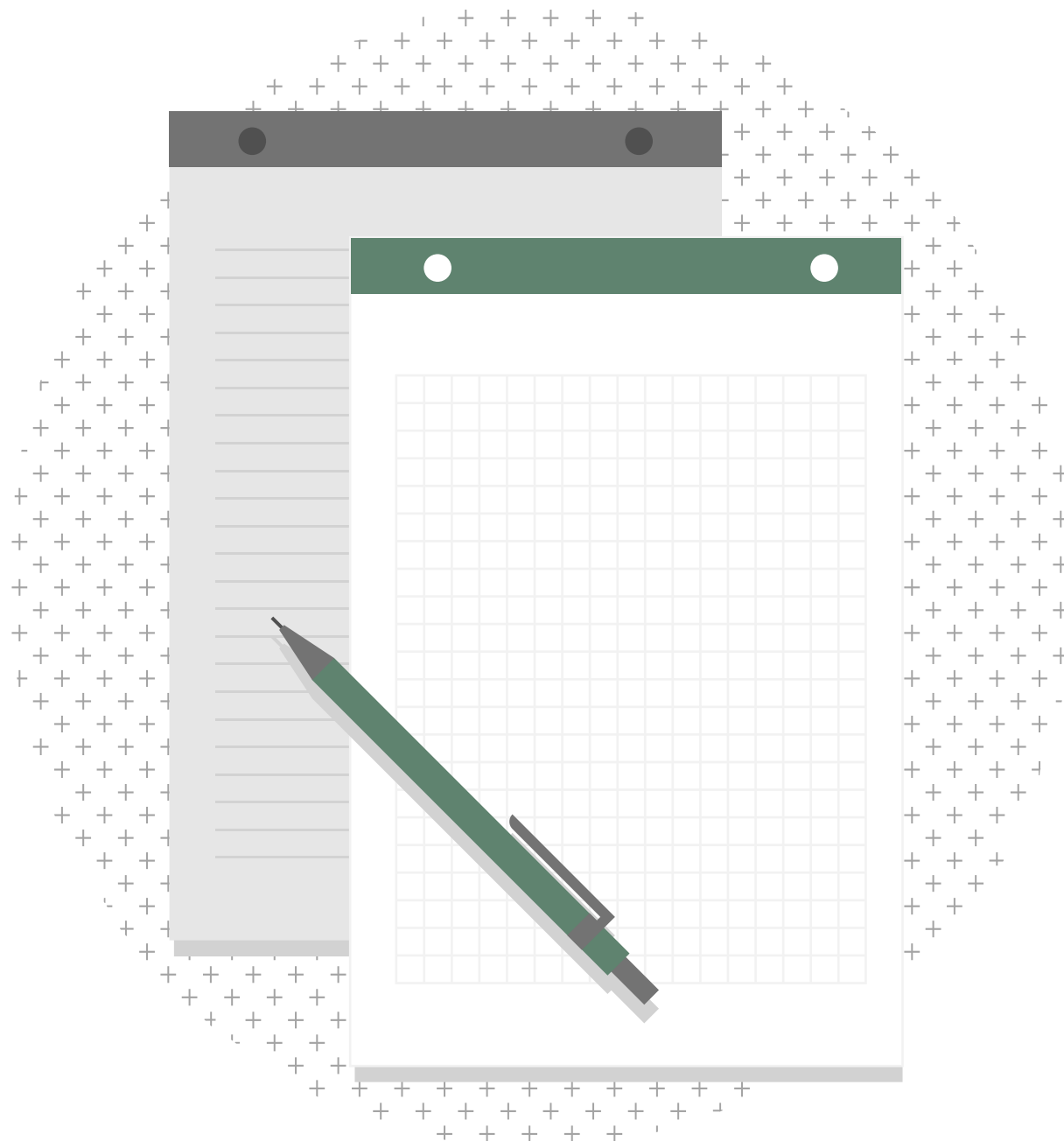
*kustantajat, kustannustoimittajat ja muut kustantamoiden työntekijät, jotka ovat mukana kaunokirjallisten suomennosten kustannusprosessissa

Kyselyn tavoitteena oli selvittää:

1) *miten kustantajat suhtautuvat käännösteknologiaan ja mahdollisesti hyödyntävät sitä*

2) *millaisia ongelmia käännösteknologiaan kustantajien näkökulmasta liittyy*

3) *millaisiin kustantajien tarpeisiin ja toiveisiin käännösteknologia voisi vastata.*

YLEISTÄ KYSELYSTÄ

- Kysely pohjautui KEKKO-hankkeessa aiemmin suomalaisille kaunokirjallisuuden kääntäjille tehtyyn kyselyyn, jota muokattiin uudelle kohderyhmälle sopivaksi
 - ~ Alkuperäinen kysely puolestaan perustui Joke Daemsin hollannin kääntäjille tekemään kyselyyn
- Kysely lähetettiin ensin Suomen Kustannusyhdistykselle jaettavaksi
 - myöhemmin tutkimusryhmä otti yhteyttä myös suoraan sellaisiin yhdistyksen jäsenkustantamoihin, jotka julkaisevat käännettyä kaunokirjallisuutta
- Vastaajilta pyydettiin tietoinen suostumus
- Kyselyssä enintään 33 kysymystä (mukana sekä monivalinta- että avokysymyksiä), vastausaika n. 20–30 min
- Kyselyn lopussa halukkailla mahdollisuus ilmoittautua jatkohaastatteluun

Kysymyksissä kartoitettiin:

- *vastaajien taustatiedot (työtehtävät kustantamossa, koulutustausta, milloin tullut alalle, jne.)*
- *kustantamoiden koot ja nimikemäärät*
- *suomennetun kaunokirjallisuuden tyypit (esim. aikuisten kaunokirjallisuus, lastenkirjallisuus, jne.)*
- *käännätettävät lähtökielet*
- *kustantamossa käännösprosessin aikana käytetyt tiedostomuodot*
- *kustantajien tietoisuus ja suhtautuminen eri käännösteknologioihin*
- *toiveita teknologioiden eri piirteistä*

TULOKSET

VASTAAJIEN TAUSTAA

- **Kyselyyn osallistui yhteensä 17 vastaajaa:** 14 töissä yleiskustantamossa, 3 erikoiskustantamossa
- Vastaajien työkokemusvuodet vaihtelevat laidasta laitaan
- Suurin osa vastaajista on ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita
 - Pääaineina etenkin suomen ja englannin kieltä, kääntämistä ja tulkkausta sekä kirjallisuustiedettä, mutta myös muita humanistisia ja yhteiskuntatieteitä ja luonnontiedettäkin
 - Suomessa kustannusosalalla toimivat monenlaiset eritaustaiset henkilöt
- Tyypillisiin työtehtäviin kuuluvat ensisijaisesti käännettävien teosten ja kääntäjien valinta, sekä kustannustoimittaminen
- Vain muutama osallistuu kustantamossa itse kääntämiseen tai teosten markkinointiin
- Tavanomaisesti vastaajilla on useita yhtäaikaista rooleja kustantamossa

Työkokemus (vuosina)	Lkm
0-5	7
6-10	4
11-15	1
16-20	2
21+	3

Koulutustausta (ylin suoritettu)	Lkm
Alempi korkeakoulututkinto	2
Ylempi korkeakoulututkinto	15
Muu	0

Roolit/työtehtävät kustantamossa	Lkm
Käännettävien teosten valinta	13
Kääntäjien valinta	11
Kääntäminen	3
Kustannustoimittaminen	10
Markkinointi	1

Samanaikaisten roolien määrä	Lkm
Yksi	2
Kaksi	7
Kolme	5
Neljä	3

TULOKSET

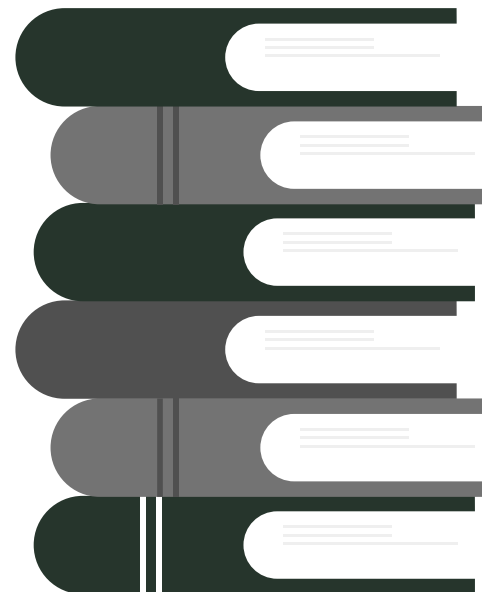
KUSTANTAMOJEN TIETOJA

- Kyselyyn osallistui eniten nimikemäärältään keskisuuria kustantamoja
- Kyselyssä ei kartoitettu työntekijämääriä
- Suurin osa osallistuneista kustantamoista käännettää erityisesti aikuisten ja lasten kaunokirjallisuutta
- Muutamissa avovastauksissa mainittu erikseen myös tarkempia genrejä, esim. dekkarit ja viihdekirjallisuus
 - Kustantamoissa käännetetään eniten teoksia englannista ja ruotsista, mutta myös lukuisista muista pohjoismaisista, eurooppalaisista sekä Itä-Aasian kielistä

Kustantamoiden koot	Lkm
Pienkustantamo (alle 10 nimikettä)	2
Keskisuuri (10–50 nimikettä)	9
Suuri (100+ nimikettä)	6

Suomennetut kirjallisuustyypit	Lkm
Aikuisten kaunokirjallisuus	13
Lastenkirjallisuus	11
Nuortenkirjallisuus	9
Sarjakuvat	6
Tietokirjallisuus	3

Nimikemäärät (suomennetut kaunokirjalliset kirjat vuodessa)	Lkm
Alle 10	2
10–30	6
30–50	3
50–100	0
100+	6

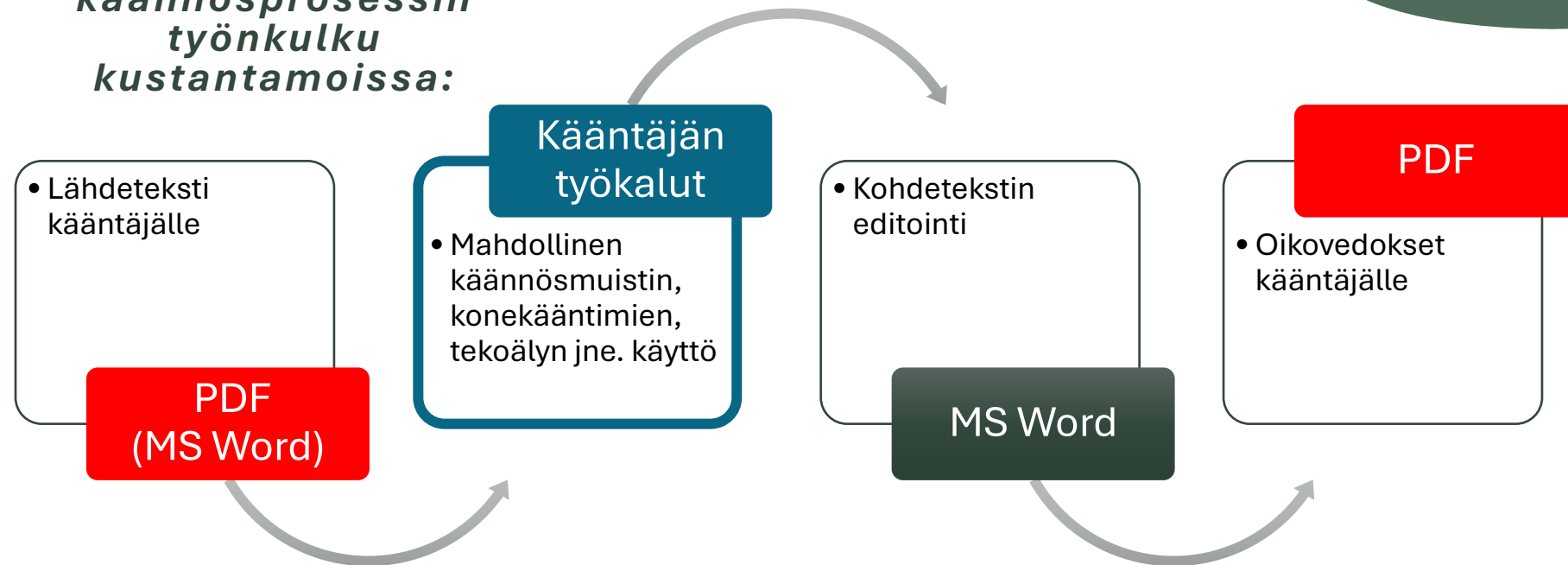

TULOKSET

TYÖNKULKU JA TIEDOSTOT

- Käytetyimmät tiedostomuodot kustantamoissa ovat **PDF** ja **Word**
- Käännettävät tekstit saapuvat kustantamolle lähes aina PDF:nä ja ne välitetään myös kääntäjälle tässä muodossa
- Kääntäjä työstää käännöstä yleensä tekstinkäsittely-ohjelmassa ja saa myös kustannustoimittajan kommentit siihen
 - Jotkut kaunokirjallisuuden kääntäjät käyttävät myös käännösmuistiohjelmia tai konekääntimiä (Ruokonen & Salmi 2024)
- Kääntäjän pyynnöstä joissain kustantamoissa saatetaan toimittaa lähtötekstit ja/tai oikovedokset myös joko paperisena tulosteena tai painettuna kirjana

Tyypillinen käännösprosessin työnkulku kustantamoissa:

TULOKSET

SUHTAUTUMINEN TEKNOLOGIAAN

- Suurimmassa osassa kustantamoja (n=14) on käyty keskustelua käännösteknologian ja/tai tekoälyn roolista käännöskirjallisuuden kustannusprosessissa
- Neljä vastaajaa ilmoittaa, että heidän työpaikoillaan on kokeiltu tai kokeillaan parhaillaan käännösteknologialla ja/tai tekoälyä
- Suhtautuminen teknologiaan on suurimmaksi osaksi neutraalia, ei selvästi sen puolesta eikä sitä vastaan
- Monet vastaajat kuitenkin ilmaisevat, että teknologiaa ja sen kehitystä seurataan kustantamoissa tarkasti ja siitä ollaan vähintäänkin varovaisen kiinnostuneita
- Osassa kustantamoista on todettu, että esim. tekoälyn tuottamat käännökset eivät ole olleet tarpeeksi hyviä teknologian jatkuvaa hyödyntämistä varten
- Toisissa kustantamoissa puolestaan tehdään aktiivisesti uusia kokeiluja ja ollaan innokkaita teknologian eri mahdollisuuksista ja sen kehittämisestä

Miten kustantamossasi tällä hetkellä suhtaudutaan käännösteknologian tai tekoälyn rooliin käännöskirjallisuuden kustannusprosessissa (esim. testaus, käyttö, mahdolliset linjaukset)?

Suhtautuminen	Lkm
Positiivinen	4
Neutraali	9
Negatiivinen	2
Ei osaa sanoa	1
Ei vastausta	1

TULOKSET

KONEKÄÄNTIMET JA TEKOÄLY

Ennen tätä kyselyä olitko kuullut...	Kyllä	Ei
Konekääntimistä yleensä	17	0
Neuroverkkokääntimistä	6	11
Vuorovaikutteisista ja mukautuvista konekääntimistä	5	12
Gen. tekoälyn käyttämisestä kääntämiseen	16	1
Konekääntimien kouluttamisesta	17	0

Voisiko kaunokirjallisuuden käännösprosessissa olla hyötyä...	Ei koskaan	Joskus	Usein	Aina
Konekääntämisestä yleensä	5	7	4	1
Konekääntämisestä, joka on koulutettu alakohtaisella opetusaineistolla	1	10	6	0
Vuorovaikutteisista tai mukautuvista konekääntimistä	1	7	9	0
Generatiivisen tekoälyn käyttämisestä	2	9	6	0

Vastaajien pohdintoja konekääntimistä seuraavalla sivulla

TULOKSET

AJATUKSIA KONEKÄÄNTIMISTÄ JA TEKOÄLYSTÄ

- ❖ *Teknologian ja apuvälineiden hyöty riippuu kääntäjästä*
 - ❖ *Työkalujen tulisi sopia kääntäjän työtapoihin ja käytön tulisi olla tämän päätettävissä*
- ❖ *Huonon käännöksen muokkaamiseen menee liikaa aikaa*
 - ❖ *Työmäärä saattaa joskus vain kasvaa ja työstä ”katoaa mielekkyys”*
- ❖ *Ihmisen rooli ei ole poistunut*
 - ❖ *Ihmisen täytyy yhä tarkistaa ja muokata konekäännökset*
 - ❖ *Suomennosprosessissa tarvitaan ihmistä, joka ajattelee ja ymmärtää alkuteosta*
- ❖ *Kone-/tekoälykäännös voi kuitenkin olla sopiva tietyissä tilanteissa*
 - ❖ *Voisi olla hyötyä yksinkertaiseen tai suoraviivaiseen tekstiin*
 - ❖ *Voisi sopia nuorten- tai lastenkirjallisuuteen*
 - ❖ *Teknologiasta enemmän hyötyä asiatekstien kääntämisessä*
- ❖ *Eettisyys huolenaiheena*
 - ❖ *Teknologian koulutus luvattomasti hankituilla aineistoilla*
 - ❖ *Mitä tapahtuu alkuperäisen tekstin ja käännöksen tekijänoikeuksille?*
 - ❖ *Ovatko nopeus ja tehokkuus tavoittelemisen arvoisia hyötyjä?*

TULOKSET

SANASTOTYÖKALUT

Olitko kuullut sanastotyökaluista ennen tätä kyselyä?

Kyllä	Ei
11	6

Voisiko sanastotyökalusta olla hyötyä kaunokirjallisuuden käänносprosessissa?

Ei koskaan	Joskus	Usein	Aina
0	8	8	1

- ❖ *Voidaan käyttää hankalaan termistöön tai muuhun erikoissanastoon*
- ❖ *Voidaan varmistaa termien yhdenmukaisuus ja johdonmukaisuus*
- ❖ *Olisi hyvä olla integroituna käänносmuistiohjelmaan*
- ❖ *Hyvä tilanteessa, jossa monta kääntäjää*
- ❖ *”Korkeakirjallisuuteen en näe tällaisilla teknologioilla tarvetta”*
- ❖ *”Työkalun käytön on lähdettävä kääntäjän omasta halusta”*
- ❖ *Ei väliä millä suomentaja tekee termityön, kunhan työ on tehty ajatuksella ja tarkistettu*

- POIMINTOJA KYSELYN AVOVASTAUKSISTA

Sanastotyökaluihin suhtaudutaan konekääntämistä ja tekoälyä positiivisemmin, mutta vastauksissa painottuu edelleen tilannekohtaisuus ja käyttäjälähtöisyyden merkitys

TULOKSET

KÄÄNNÖSMUISTIT

Olitko kuullut käännösmuistiohjelmista ennen tätä kyselyä?

Kyllä	Ei
12	5

Tiesitkö, että käännösmuistissa voi tehdä hakuja?

Kyllä	Ei
11	6

Onko käännösmuistiohjelmista tai voisiko niistä olla hyötyä kaunokirjallisuuden käännösprosessissa?

Ei koskaan	Joskus	Usein	Aina
1	10	5	1

- ❖ *Tarpeellinen teksteissä, joissa on toistuvaa tai hankalaa sanastoa ja/tai toistuvia lauseita, sekä jos kääntämässä on useita eri kääntäjiä*
 - *mahdollistaa käännösten helpomman yhtenäistämisen*
- ❖ *Parempi muistamaan kuin ihminen*
 - *säästää aikaa kun ei tarvitse selata tekstiä manuaalisesti*
 - *helpompi tehdä hakuja kuin Wordissa*
- ❖ *Sopii osaavalle ja halukkaalle kääntäjälle*
 - *"Käännösmuisti voi ehdottomasti olla hyödyllinen kääntäjälle, joka osaa ja ennen kaikkea haluaa sellaista käyttöä."*
- ❖ *Kääntäjä tietää itse parhaiten ja käännösmuistin käyttö on kääntäjän oma päätös (mutta suhtautumisessa on kuitenkin eroja.)*
 - ❖ *"...käytön on lähdeittävä kääntäjästä itsestään ja sovittava tämän työtapoihin, en näe että kustantamo voisi juurikaan vaikuttaa sen käyttöön. Lisäksi kääntäjät ovat varmasti paremmin perillä käännösmuistin mahdollisuuksista ja ylipäänsä olemassaolosta kuin kustantajien työntekijät."*
 - ❖ *"Jos on jumalaton kiire eikä kääntäjä voi tai halua keskittyä eli ei tee työtään kunnolla, muistista ehkä voisi olla jotain apua."*
- ❖ *Kaunokirjallisuuden suomentaminen vaatii teoksen ja kirjailijan tyylin ymmärtämistä*
 - *"...työtä on erittäin vaikea automatisoida edes osittain."*
- ❖ *Kustannustoimittajan voi olla vaikeampaa kommentoida käännöstä käännösmuistiohjelmassa*
 - *kustantamisessa ollaan totuttu tietynlaisiin vakiintuneisiin käytäntöihin ja ohjelma ei välttämättä tarjoa tarvittuja työkaluja*
- ❖ *Word edelleen parempi vaihtoehto työalustaksi?*
 - *"...editointiehdotukset ja niistä käytävä keskustelu on läpinäkyvää, peruttavissa ja hallittavissa"*
 - *voidaan varmistaa tiedoston yhteensopivuus taittajan taitto-ohjelman kanssa*

- POIMINTOJA AVOVASTAUKSISTA

KÄÄNNÖSMUISTIT JAKAVAT MIELIPITEITÄ...

TIESITKÖ?

Käännösmuistiohjelmissa pystyy myös editoimaan ja kommentoimaan käännöksiä, ja ne käsittelevät ainakin joitakin taitto-ohjelmatiedostoja!

Vastaajia pyydettiin kertomaan millaisista muista työkaluista heidän mielestään voisi olla hyötyä kaunokirjallisuuden käännösprosessissa.

Kommenteissa esitettiin ehdotuksia ja ajatuksia etenkin sellaisista apuvälineistä, jotka helpottaisivat ja nopeuttaisivat työn ”mekaanisempia” vaiheita.

TULOKSET

TOIVOMUKSIA TYÖKALUISTA

- Uusia työkaluja tekstin **editointiin**
- Apuvälineitä **oikolukuun** ja **kielenhuoltoon**
 - toivotaan parempaa **kielentarkastustyökalua** kuin tekstinkäsittelyohjelmien omat tarkastustoiminnot
- Jokin, mikä huomaisi sellaisetkin kohdat tekstissä, jotka ovat periaatteessa oikein, mutta esim. väärin taivutettu
- Teknologian hyödyntäminen **tiedonhakuun**
- Tekoälytyökalu, joka hoitaisi ”**tyylityksen**” ja **muotoilujen koodaamiseen tekstiin** ennen taittoa
- Tietokanta käännettävän tekstin erikielisten versioiden tarkasteluun
- Mukana myös spesifisempiä toiveita:
 - ”Sujuva tavutustyökalu helppolukuisten tavutettujen materiaalien kääntämiseen”
 - ”Loppusoinnollisia käännöksiä tarjoava työkalu riimikäännöksiin”

JATKOA TUTKIMUKSEEN

KEKKO-hanke 2025–2026

- ❖ Kesällä ja alkusyksyllä olemme **haastatelleet** halukkaita kyselyyn osallistuneita kustantajia
 - Hankimme lisätietoa kustannusprosessista ja teknologiasta sen osana
- ❖ Kustantajien kyselyyn ja haastatteluihin perustuva tieteellinen **artikkeli tulossa 2026**
- ❖ Kesän 2025 aikana on kehitetty **uutta käännösmuistiohjelman liitettävää työkalua** kaunokirjallisuuden kääntämisen tueksi
 - Tarkoituksena pystyä mm. poimimaan lähtötekstistä henkilöhahmoja ja paikannimiä, muodostaa niistä verkostoja sekä tunnistaa puhujien repliikkejä
→ helpottaa kääntäjän taustatyötä ja tekstin yhdenmukaisuutta
 - Työkalun **käytettävyytestaukset** alkavat syksyllä 2025

JOS OLET KIINNOSTUNUT PROJEKTIN ETENEMISESTÄ TAI SINULLA ON MUUTA KYSYTTÄVÄÄ, OTA MEIHIN YHTEYTTÄ!

Kristiina Taivalkoski-Shilov / kristiina.taivalkoski-shilov@utu.fi

Leena Salmi / leena.salmi@utu.fi

Minna Ruokonen / minna.ruokonen@uef.fi

The background of the slide is a photograph of a library. On the left, there are tall wooden bookshelves filled with many old, leather-bound books. On the right, a wooden ladder is leaning against another set of bookshelves, also filled with books. The lighting is warm and slightly dim, creating a scholarly atmosphere. A large, dark grey triangular shape is overlaid on the left side of the image, pointing towards the center where the text is located.

KIITOS KYSELYYN OSALLISTUMISESTA!

- KEKKO-tiimi -